

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA GEOGRAFIE

Antonín Štalmach

**VÝVOJ A PERSPEKTIVY POLITICKÉHO POSTAVENÍ KOSOVA PO ROCE
1999**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

OLOMOUC

2016

Bibliografický záznam

- Autor (osobní číslo):** Antonín Štalmach (R13597)
- Studijní obor:** Geografie (kombinace Bi-Z)
- Název práce:** Vývoj a perspektivy politického postavení Kosova po roce 1999
- Title of thesis:** Development and perspectives of Kosovo's political statute after 1999
- Vedoucí práce:** RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.
- Rozsah práce:** 47 stran
- Abstrakt:** Bakalářská práce se zabývá politicko-geografickým vývojem Kosova po roce 1999. Zajímá se nejen o válečný konflikt, který proběhl na konci 20. století, ale i následným děním v celé oblasti. Sleduje příčiny konfliktu, politické a demografické problémy v regionu, vztahy mezi Kosovem a Srbskem. Autor se zaměřuje zejména na postoje NATO, OSN a EU k otázce Kosova.
- Klíčová slova:** Kosovo, Srbsko, konflikty, nezávislost
- Abstract:** This thesis deals with the political and geographic development of Kosovo after 1999. Interested not only a military conflict that took place in the late 20th century, but also the subsequent events in the region. Monitors the causes of conflict, political and demographic problems in the region, relations between Kosovo and Serbia. The author focuses on the attitudes of the NATO, the UN and the EU on the Kosovo issue.
- Keywords:** Kosovo, Serbia, conflicts, independence

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením RNDr. Miloše Fňukala, Ph.D. a s využitím uvedené literatury.

V Olomouci dne 2. 5. 2016

Děkuji panu RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za cenné připomínky a rady při zpracování bakalářské práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Antonín ŠTALMACH**
Osobní číslo: **R13597**
Studijní program: **B1501 Biologie**
Studijní obory: **Geografie**
Biologie
Název tématu: **Vývoj a perspektivy politického postavení Kosova po roce 1999**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je komplexní zhodnocení změn politickogeografického postavení území Kosova resp. Kosova a Metohije v období po roce 1999. Autor se vedle charakteristiky vývoje zaměří na podrobnější analýzu důsledků jen částečného mezinárodního uznání Kosova na hospodářské a vnitropolitické problémy země, zvláštní pozornost pak bude věnovat problematice srbské národnostní menšiny včetně otázek jejího vztahu se Srbskem.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 5 000 - 8 000 slov

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Vytvoření podrobně bibliografie bude obsahem předmětu Bakalářská práce ze socioekonomické geografie, z české produkce půjde především o (obě díla s rozsáhlým seznamem literatury): Štěpánek, Václav (2011): Jugoslávie - Srbsko - Kosovo : kosovská otázka ve 20. století. Opera Universitatis Masarykianae Brunensis, Facultas philosophica = Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, č. 396, Brno : Masarykova univerzita. 471 s. ISSN: 1211-3034, ISBN: 9788021054769. Fňukal, Miloš (2012): Teritoriální politická organizace Západního Balkánu s důrazem na vývoj ve 20. století. Geographia Moravica, č. 3. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci. 211 s. ISBN: ISBN 9788024432519.

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 30. září 2015

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2016

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 30. září 2015

Obsah

1. Úvod	9
2. Cíle práce a pracovní hypotézy.....	10
3. Přehled literatury	11
4. Přehled vývoje kosovského konfliktu před rokem 1999	12
4.1 Kosovo v Království Srbů, Charvátů a Slovinců.....	12
4.2 Kosovo za druhé světové války.....	13
4.2.1. Nealbánské obyvatelstvo Kosova za války	14
4.2.2 Odboj a partyzánské hnutí	15
4.2.3 Povstání proti komunismu	15
4.3 Kosovo v socialistické Jugoslávii.....	15
4.3.1 Kosovská autonomie	16
4.3.2 Prizrenský proces	18
4.3.3 Brionské plénum a jeho důsledky	18
4.3.4 Demontrace v roce 1968	19
4.3.5 Posilování kosovské autonomie	19
4.3.6 Demontrace v roce 1981	19
4.3.7 Vyhrocení situace na Kosovu.....	20
4.3.8 Nová ústava a její důsledky	20
4.3.9 Konec Svazu komunistů Jugoslávie	21
4.4 Kosovo po pádu SKJ.....	22
5. Vývoj v roce 1999, zavedení mezinárodní správy	24
6. Vývoj v letech 1999–2008	27
6.1 Diskuze o konečném statutu	28
7. Jednostranné vyhlášení nezávislosti	31
7.1 Problematika mezinárodního uznání	31
7.2 Volby v Kosovu v roce 2009 a 2010.....	33
7.3 Evropské perspektivy Srbska a Kosova.....	35

7.4 Hospodářský vývoj.....	36
8. Závěr.....	38
9. Summary	40
10. Seznam použité literatury	42

1. Úvod

Oblast Balkánského poloostrova se již po dlouhá staletí zmítá válečnými konflikty. Jedním z příkladů tamních střetů je právě oblast Kosova, kde dochází k neustálým rozporům mezi pravoslavnými Srby a muslimskými Albánci. Hlavní příčinou napětí mezi oběma stranami byl vznik Království SHS, do kterého bylo začleněno i Kosovo s výraznou albánskou většinou obyvatelstva. Vztahy mezi oběma etniky od té doby prodělaly několik zvrátů, zlomovým pak byl rok 1999, kdy se válečný konflikt stal natolik nepřehledným, až musela zasáhnout světová veřejnost v čele se Severoatlantickou aliancí. Výsledkem následného bombardování Jugoslávie bylo převzetí správy nad Kosovem s dočasným vedením NATO. Následně byla řešena otázka budoucího statutu Kosova, ve které Srbsko požadovalo navrácení vlády nad touto oblastí. Naopak Albánci chtěli získat samostatnost. Diskuze kolem konečného statutu oblasti byla ukončena v roce 2008, kdy kosovský parlament vyhlásil jednostranně nezávislost na Srbsku.

Toto téma jsem si zvolil, jelikož mne oblast Balkánského poloostrova a zejména Srbska a Kosova velice zajímá. Tyto dva dnes již samostatné státy mají za sebou dlouhou společnou historii, která nebyla vždy jen klidná, ale v mnohých případech byla i hodně drsná. Na území Kosova proběhlo hned několik krvavých konfliktů, z nichž ten poslední v roce 1999, znamenal pro Kosovo počátek jeho cesty k nezávislosti. Čím je ale tato oblast natolik významná, že se zde odehrálo bezpočet menších i větších konfliktů? Proč je mezi srbským a albánským etnikem zakořeněna taková nenávisť? Tyto a další otázky mne vždy zajímaly a snažil jsem se na ně zjistit odpovědi.

O této problematice bylo napsáno již mnoho knih a odborných článků. Většina z nich se pokouší dané otázky zhodnotit objektivně, ale najdou se i taková díla, která pohlížejí na celou situaci buď ze srbské, nebo z albánské pozice. Proto je pro čtenáře v této problematice neznalého, těžké utvořit si svůj vlastní názor, který by nebyl zkreslen jednostrannými informacemi.

Téma je velice atraktivní a v jeden čas o něm hovořil celý svět. Dnes už o Kosovu neslycháme tolik jako v letech minulých, ale čas od času se objeví nové zprávy, které přináší informace o přibližování se Kosova k Evropské unii. Nejen Kosovo, ale i Srbsko se dalo na cestu evropské integrace. Otázkou je, zda po nastolené cestě dokážou kráčet a nenechají se strhnout starými křivdami nazpět do konfliktu.

V této práci se budu snažit posuzovat všechny informace objektivně a nezaujatě.

2. Cíle práce

Cílem bakalářské práce je nastínění problematiky Kosova po roce 1999. Práce se zabývá řešením politické situace v této zemi. Pro lepší pochopení a seznámení se s řešenou tematikou jsou v práci uvedeny rovněž tamní politické poměry před samotným rokem 1999. Následně je řešena postupná cesta Kosova jak k jeho nezávislosti, tak jeho přibližování k Evropské unii.

Práce by měla sloužit k uvedení veřejnosti do řešené problematiky a k vysvětlení skutečného politického dění, vztahů mezi zneprátelenými stranami a v neposlední řadě k nastínění možných příčin napětí, které formovaly pozdější radikálnější řešení situace.

Následně se bude práce snažit odpovědět na následující otázky:

1) Lze považovat rok 1999 za rok, ve kterém se stalo Kosovo nezávislým na Srbsku?

V roce 1999 došlo k vyvrcholení napětí a válečnému střetu mezi Srby a Albánci, jehož okamžitým výsledkem bylo zavedení mezinárodní správy nad Kosovem.

2) Došlo ke zlepšení srbsko-kosovských vztahů po roce 1999?

Situace byla bezprostředně po onom válečném roce dosti vyhrocená. Mezi oběma stranami během následujících let panovala nevraživost a oba státy zaznamenávaly neklid.

3) Může se v budoucnosti opakovat situace, která panovala před rokem a v roce 1999?

Oba státy se staly oběťmi mnoha vzájemných křivd a konfliktů. Vztahy, které mezi nimi přetrvávají dodnes, nejsou stále na zcela přátelské úrovni.

3. Přehled literatury

Při psaní bakalářské práce byly použity jak literární tak i elektronické zdroje, jejichž seznam se nachází na konci práce. Samotný text práce vychází především z anglických a českých internetových zdrojů, ale i několika knižních titulů. Nejobsáhleším dílem zabývajícím se otázkou Kosova je monografie *Jugoslávie - Srbsko - Kosovo: kosovská otázka ve 20. století* od V. Štěpánka z roku 2011, která jak již její název vypovídá, se zabývá situací před rokem 1999. Samotnými událostmi roku 1999 se zabývá především J. Dienstbier (2002) ve svém díle *Daň z krve*, kde podává svůj osobitý pohled na věc. Další knihy českých autorů, které se alespoň okrajově zabývají otázkou Kosova, jsou *Dějiny Srbska* od J. Pelikána (2005) a *Teritoriální politická organizace Západního Balkánu s důrazem na vývoj ve 20. století* od M. Fňukala (2012). Ze zahraničních autorů se o problematice oblasti zmiňuje např. Dusko Doder (2000) v díle *Milošević: vítězný architekt války: zneklidňující portrét vzorného manžela*, které je spíše zaměřeno na vykreslení osobnosti Miloševiče a jeho vlády.

Pro zhodnocení situace po roce 1999 byly využity především internetové zdroje. Nejlepší práci zabývající se zmíněným obdobím je jednoznačně dokument *Souhrnná teritoriální informace Kosovo* dostupný na stránkách Ministerstva zahraničních věcí ČR, jenž podává celkovou charakteristiku země. Velmi cenným zdrojem je portál o Evropské unii *EurActiv.cz*, na kterém se nachází množství článků na téma Kosovo, Srbsko a EU. Další zdroje, zabývající se přibližováním obou států k Evropské unii, jsou stránky Evropské komise (ec.europa.eu) nebo webové stránky organizace EULEX (*European Union Rule of Law Mission in Kosovo*, www.eulex-kosovo.eu), jež je misí EU pro prosazování práva v Kosovu.

Jako zdroj informací sloužící k vykreslení nejrůznějších událostí byla využita internetová zpravodajství v českém i anglickém jazyce, například BBC nebo zpravodajství České televize.

Informace o politicko-geografické charakteristice Kosova se nacházejí na webových stránkách CIA (*Central Intelligence Agency*, www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/) v kategorii publications: The World Factbook, nebo na českém portálu pro podnikání a export *BusinessInfo.cz*. Zdroje byly vybírány tak, aby mohl být podán vyvážený pohled na celou problematiku oblasti.

4. Přehled vývoje kosovského konfliktu před rokem 1999

Po vítězství Balkánské ligy tvořené Srbskem, Bulharskem, Černou Horou a Řeckem nad Osmanskou říší v roce 1913 ztratili sultáni vládoucí z Istanbulu většinu svých evropských území, mezi nimiž byla i oblast Kosova (Pelikán, 2005), která po více jak 450 letech změnila svého vlastníka a připadla Srbsku a Černé Hoře. Získání tohoto kraje, jenž je považován za centrum srbské státnosti i duchovnosti, bylo srbským i černohorským národem chápáno jako vrchol obrozeneckých snah. Na území se ale během století zcela změnila etnická mozaika. Kosovo v té době obývali převážně Albánci vyznávající islám, kteří oblast začali ve velkém kolonizovat od 17. století. Celé 20. století jsou pak typické snahy jejich etnickou dominanci v oblasti buď zvrátit, nebo naopak utvrdit (Štěpánek, 2011).

4.1 Kosovo v Království Srbů, Charvátů a Slovinců

Srbská a černohorská vláda nad Kosovem byla přerušena první světovou válkou, kdy německá, rakousko-uherská a bulharská vojska podnikla velkou ofenzívu proti Srbsku i Černé Hoře, jejímž výsledkem bylo obsazení Kosova jednotkami Trojspolku. V říjnu 1918 došlo k prolomení soluňské fronty a srbská armáda společně s francouzskými spojenci opět obsadila území Kosova, které bylo následně začleněno do nově vzniklého státu Království Srbů, Charvátů a Slovinců.

V Království SHS byly spojeny oblasti lišící se jak národnostně, tak nábožensky (křesťanství a islám). Místem tohoto kulturního střetu byla hlavně oblast tzv. Jižního Srbska (zahrnující i oblast Kosova), kde k roku 1921 žilo 1 476 747 obyvatel, z toho 711 482 obyvatel vyznávalo islám. Z celkového počtu muslimů bylo 416 977 obyvatel albánské národnosti a 148 019 obyvatel národnosti turecké (Štěpánek, 2011). V samotném Kosovu pak 64 % z celkového počtu 439 010 usedlíků tvořili Albánci (Štěpánek, 2010).

Království SHS mělo tendenci marginalizovat národnostní i náboženské menšiny jak po stránce ekonomické, tak i politické, a tím pádem je učinit neškodnými pro fungování státu. To se týkalo zejména albánské menšiny, jež byla považována za menšinu nejméně loajální. Kromě toho v dobách Osmanské říše Albánci vyháněli srbský lid z jeho území, což jim bylo srbským obyvatelstvem později vyčítáno. Proto vláda v duchu slovanské jednoty započala eliminaci neslovanských muslimských menšin, kdy se pod tímto pojmem rozumělo vystěhování nepohodlných národností (Štěpánek, 2011). Následnou odpovědí na tuto vládní politiku bylo kačacké hnutí

v Kosovu. Od roku 1918 podporované tzv. Kosovským výborem založeným vlivnými albánskými emigranty. Cílem hnutí bylo odtržení Kosova od království SHS, ale nakonec bylo rozprášeno vojenskými akcemi v září 1924 (Malcolm, 1999).

Události spojené s kačackým hnutím potvrdily Království SHS, že Kosovo je velice nestabilní oblastí. Proto se vláda pokusila zajistit stabilitu v regionu za pomoci kolonizace území slovanským obyvatelstvem (zejména srbským) a tím zvrátit nepříznivý demografický vývoj pro srbské etnikum. Kolonisté vesměs patřili k chudší vrstvě obyvatelstva, která odcházela do oblasti Kosova za vidinou lepšího života a zisku půdy. Vláda jim proto musela poskytovat jisté benefity – například stavební materiál na stavbu domů, bezplatný zisk osiva i dobytka (Štěpánek, 2010). Přes všechny již zmíněné snahy státu kolonizace nebyla úspěšná. Důvodem byl drsný terén a neúrodná půda, na které kolonisté často živořili a proto se po čase někteří vraceli do rodných krajin. Dalším důvodem bylo i nepřátelské ovzduší vytvářené albánskými starousedlíky, kteří nově příchozí kolonisty vnímali jako vetřelce. Pokus Království SHS zvrátit demografický vývoj v Kosovu pro srbskou populaci nakonec skončil neúspěchem (Štěpánek, 2011).

4.2 Kosovo za druhé světové války

Dne 17. dubna 1941, kdy kapitulovala jugoslávská armáda, dochází k zániku království Jugoslávie (před rokem 1929 známém jako Království Srbů, Charvátů a Slovinců) (Štěpánek, 2011). Území Kosova bylo rozděleno mezi Itálii, Německo a Bulharsko. Zatímco Itálie získala největší část kosovského území, Německo si ponechalo severní část s významnou surovinou základnou, kterou později připojilo k srbskému protektorátu. Bulharsko získalo část východního Kosova (Pelikán, 2005). Italská správa nad Kosovem vyšla vstříc mnohým Albáncům, kteří byli zastánci myšlenky Velké Albánie. Oblasti Kosova, Metochie a část Černé Hory, obývané albánským obyvatelstvem, byly připojeny k Albánii, která byla v té době v personální unii s Itálií. V tomto období došlo k dynamickému ekonomickému rozvoji Kosova. Po italské kapitulaci obsadili území Velké Albánie ve velmi krátkém časovém úseku německé jednotky. Jejich správa nad oblastí ale netrvala příliš dlouho. Mezi 5. říjnem a 20. listopadem 1944 byla celá oblast Kosova zbavena fašistické okupace díky Národně osvobozené armádě Jugoslávie, Národně osvobozené armádě Albánie a Bulharské armádě (Štěpánek, 2011).

Obr. 1 Italská, německá a bulharská okupační správa nad Kosovem během druhé světové války (zdroj: wikimedia commons, 2010)

4.2.1. Nealbánské obyvatelstvo Kosova za války

Srbští kolonisté byli po obsazení Kosova italskou okupační armádou a jeho připojení k Albánii násilně vyháněni ze svých domovů a mnoho jich bylo i povražděno. Násilnosti se odehrávaly hlavně na venkově, proto mnozí utíkali do větších měst, kde měly svoje základny italské posádky zajišťující relativní bezpečí. Z těchto dočasných stanovišť většina kolonistů pokračovala směrem do Srbska či Černé Hory. Dle informací z období italské okupační zprávy nad Kosovem bylo srbské obyvatelstvo vystavováno šikaně a mučení, a to za účelem vystěhování (Štěpánek, 2011).

4.2.2 Odboj a partyzánské hnutí

Odboj na Kosovu byl zcela řízen Komunistickou stranou Jugoslávie a jejích partyzánských oddílů (Štěpánek, 2011). V čele KSJ stál už od roku 1936 Josip Broz zvaný Tito, který na základě příkazu z Kominterny vyzval k ozbrojenému protinacistickému povstání. Komunistické straně se velice rychle podařilo zorganizovat několik partyzánských oddílů, operujících na území Srbska i okolních států (Pirjevec, 2000). Partyzáni postupem času vytvořili Národně osvobozenou armádu Jugoslávie (NOAJ), jež se zasloužila v boji proti nacistům o mnohé úspěchy.

Na území Kosova partyzánské hnutí sice vzniklo, ale potýkalo se s nedostatkem lidských sil, jelikož potencionální členové z řad komunistické strany byli nuceni se vystěhovat pod tlakem radikálních Albánců. První partyzánský oddíl zvaný Rudá diverzní skupina se neúspěšně pokusil o záškodnickou akci v dole Trepča. Po této nepříliš zdařilé akci se sloučil s kopanickou partyzánskou skupinou. Na území Kosova se neprováděly žádné větší partyzánské operace, ale KSJ se spíše zaměřovala na propagandu. Odbojové hnutí se u albánského obyvatelstva nesetkalo s velkým ohlasem, ale přesto vzniklo několik albánských oddílů (Štěpánek, 2011).

4.2.3 Povstání proti komunismu

Poté, co NOAJ osvobodila Kosovo, začala na území šířit a upevňovat komunistickou moc. Proti ale byla albánská nacionalistická a antikomunistická uskupení, která ovládala značná území. Těmto odbojovým organizacím se začalo jednotně říkat Balli Kombëtar (Národní fronta), resp. ballisté (Malcolm, 1999).

Za počátek povstání je považován útok na Uroševac, který se odbojáři pokusili dobýt. Reakcí Vrchního štábu NOAJ na stále častější akce ze strany Balli Kombëtar bylo vyslání údajně 30 000 mužů do Kosova. Těm se ve spolupráci s dvěma albánskými brigádami podařilo vzpouru potlačit, ale ne zcela zničit. Někteří povstalci se přesunuli do hor, kde působili až do 50. let (Štěpánek, 2011).

4.3 Kosovo v socialistické Jugoslávii

Během války bylo o budoucím statutu Jugoslávie takřka rozhodnuto. Komunistická strana Jugoslávie se v průběhu těžkých bojů dokázala zabývat nejen vojenskými záležitostmi, ale i otázkou poválečného uspořádání státu. Tím si vytvořila náskok před nekomunistickým odbojem a exilovou vládou Království Jugoslávie (Štěpánek, 2011). Ve dnech 29. až 30. listopadu 1943, kdy konec války byl v nedohlednu a vítězství komunistického odboje nad nacismem nebylo stále

rozhodnuto, se konala II. konference Antifašistického výboru národního osvobození Jugoslávie (AVNOJ). Na ní bylo prohlášeno, že poválečná Jugoslávie bude federativním státem (Pirjevec, 2000), který zajistí rovnoprávnost Srbů, Charvátů, Slovinců, Makedonců a Černohorců. Menšinovými národy se zpráva z konference zabývala jen okrajově. Dle článku IV těmto menšinám budou zaručena kulturní i politické práva (Štěpánek, 2011).

4.3.1 Kosovská autonomie

O autonomii Kosova se začalo hovořit na konci války, ale byly zvažovány i jiné možnosti, například připojení Kosova k Černé Hoře nebo jeho ponechání v Albánii. Dalším návrhem bylo rozdělení Kosova mezi Srbsko, Černou Horu a Makedonii. Proti těmto snahám se postavilo mnoho členů komunistické strany, kteří prosadili nedělitelnost oblasti (Malcolm, 1999).

Zásadní událostí pro vytvoření kosovské autonomie se stalo zasedání Antifašistické skupštiny národního osvobození Srbska (ASNOS) konané 7. a 8. dubna 1945 (Pelikán, 2005). Jednání se zúčastnili i zástupci národněosvobozeneckých výborů Kosova a Metochie, kteří, v souladu s rozhodnutím svých velitelství, vyjádřili touhu připojit obě území k Srbsku (Malcolm, 1999). O definitivním připojení obou oblastí k Lidové republice Srbsko se rozhodlo na III. konferenci AVNOJ 10. srpna 1945. Na základě ústavy Federativní lidové republiky Jugoslávie ze dne 31. ledna 1946 byla Jugoslávie prohlášena za federativní stát tvořený šesti republikami a dvěma autonomními oblastmi. Jednalo se o Autonomní oblast Vojvodina a Autonomní kosovsko-metochijský kraj, které existovaly v rámci Lidové republiky Srbsko.

Administrativním centrem Autonomního kosovsko-metochijského kraje se stalo město Priština, kde sídlil krajský národní výbor. Jeho součástí tvořil výkonný výbor, jenž měl funkci řídicího a výkonného orgánu. Ten byl podřízen nejen krajskému národnímu výboru, ale také řídicím orgánům Lidové republiky Srbsko. Nutno podotknout, že obě autonomie si nebyly rovny. Na základě dodatků k ústavě z roku 1953 Vojvodina získala soudní autonomii stejnou jako republiky. Dále měla větší zastoupení v jugoslávském parlamentu než Kosovo. Již zmíněný rozdíl existoval až do roku 1963, kdy vstoupila v platnost nová ústava. Díky ní získalo Kosovo a Metochie stejné výsady a práva jako Vojvodina (Štěpánek, 2011).

Obr. 2 Autonomní kosovsko-metochijský kraj (zdroj: wikimedia commons, 2005)

4.3.2 Prizrenský proces

Po válce se komunistický režim snažil odstranit nedůvěru obyvatel Jugoslávie vůči kosovským Albáncům. Brzy ale ustoupil z dané politiky a začal je sám utlačovat. Důvodem nebyla jejich etnická příslušnost, ale jejich neloajalita vůči režimu. Mnoho Albánců za války kolaborovalo s nacisty a naopak jen málo se jich zapojilo od odboje. Proto byli označeni za nespolehlivé. Z tohoto důvodu tajná policie zavedla v Kosovu tvrdý režim, kdy zatýkání bylo na denním pořádku. Nepřehledné situace v regionu využil pro svoje plány albánský komunistický vůdce Enver Hoxha. Ten měl do autonomní oblasti vysílat agenty albánské výzvědné služby, kteří dostali za úkol připravovat povstání. Přestože většina těchto výpovědí je zkreslená jugoslávskou tajnou policií, pravdou zůstává, že se ve zmíněném období na území Kosova pohybovalo větší množství albánských agentů (Štěpánek, 2011).

Nejznámějším procesem z tohoto období je tzv. prizrenský proces z roku 1956. Ten měl odhalit napojení vysoce postavených kosovských komunistů na albánskou tajnou policii Sigurimi (*Drejtoria e Sigurimit të Shtetit*, tj. Ředitelství státní bezpečnosti). Podle archivních dokumentů se jednalo o vykonstruovaný proces připravený Jugoslávskou tajnou policií (Malcolm, 1999). Nakonec byl prizrenský proces označen za pokus o diskreditaci významných kosovských komunistických funkcionářů (Štěpánek, 2011).

4.3.3 Brionské plénum a jeho důsledky

Na začátku července 1966 se v Titově rezidenci na ostrovech Brioni konalo zasedání ÚV SKJ (Ústřední výbor Komunistické strany Jugoslávie), které vstoupilo do historie jako brionské plénum. Hlavním tématem jednání byla činnost tajné policie a dalších bezpečnostních složek Jugoslávie. Výsledkem pléna byla demise Aleksandra Rankoviće, druhého nejmocnějšího muže Jugoslávie a šéfa tajné policie (Pelikán, 2005). Jeho odstoupením z vrcholné politiky došlo k odstranění odporu vůči procesu decentralizace tehdejší Jugoslávie, což vedlo k rozvolňování federace a posilování pravomocí republik i autonomií. Po uvolnění dozoru tajné policie nad obyvatelstvem v Kosovu začalo ze strany Albánců docházet k různým útokům vůči menšinám (Srbům, Černohorcům). Napětí v oblasti narůstalo (Štěpánek, 2011).

4.3.4 Demontrace v roce 1968

Dne 26. listopadu 1968 přijal kosovský parlament usnesení o přejmenování Autonomní oblasti Kosova a Metochie na Autonomní oblast Kosovo. Tento akt ale vyvolal rozsáhlé demonstrace, jelikož mnoho Albánců chtělo z Kosova republiku. První demonstrace se konaly již 26. listopadu, ale jednalo se spíše jen o lokální poklidné protesty (Štěpánek, 2011). Dne 27. listopadu demonstrace dosáhly vrcholu, protestovalo se i v hlavním městě Kosova Prištině. Zde několik tisíc demonstrantů provolávalo slávu Enveru Hodžovi a Albánii. Proti davu zakročila policie, která jej násilím rozehnala. Na druhý den se demonstrace již nekonaly, z důvodu příjezdu jugoslávské armády do Prištiny za účelem zajištění pořádku (Pelikán, 2005). Demonstrace byla vládou SFRJ (Socialistická federativní republika Jugoslávie) označena za projev nacionalismu. Události, které se odehrály na konci listopadu v Kosovu společně s prosincovými demonstracemi v Makedonii, ukázaly, že Albánci nechtějí jen vlastní republiku, ale požadují i připojení dalších území obývaných albánským etnikem. Přesněji se jednalo o oblasti západní Makedonie, jihovýchodní Černé Hory, popřípadě i okresů v jižním Srbsku (Štěpánek, 2011).

4.3.5 Posilování kosovské autonomie

Dne 21. února 1974 byla přijata nová jugoslávská ústava, jež měla na fungování federace velký dopad. Moc byla pozvolna přenášena z federální úrovně na úroveň republikovou (Pelikán, 2005). Republiky a dvě autonomní oblasti získaly vlastní banky, policii, vzdělávací a právní systém (Štěpánek, 2011). Srbsko ale přijetím nové ústavy nebylo nadšeno, jelikož autonomní oblasti získaly prakticky stejné postavení jako republiky (Pelikán, 2005). Vojvodina a Kosovo začaly ignorovat existenci Socialistické republiky Srbsko, jakožto nadřazené instituce a s federální vládou se pokoušely jednat samostatně. Srbsko se na základě tohoto vývoje snažilo vést dialog s oběma autonomiemi o novém státním konceptu. Proti jednáním se ale zvedla vlna nevole ze stran srbských nacionalistů, kteří se opět pozvolna dostávali na politickou scénu (Štěpánek, 2011).

4.3.6 Demontrace v roce 1981

Po necelém roce od smrti Josipa Broze Tita (4. května 1980) vypukly v Kosovu velké demonstrace (Štěpánek, 2011). Za začátek nepokojů je považován studentský protest proti špatnému jídlu v menze, který následně přerostl v demonstraci proti špatným sociálním podmínkám studentů. Nakonec bylo shromáždění rozehnáno za

pomocí policie, která několik desítek studentů zatkla (Malcolm, 1999). Policie se okamžitě pustila do vyšetřování, zda se jednalo o spontánní či organizovanou akci. Šetření pokračovalo obzvláště pomalu, kvůli čemuž strážníci nepropustili v zákonné lhůtě zadržené studenty. Výsledkem se nakonec staly demonstrace daleko větších rozměrů (Štěpánek, 2011). Aktéři protestů provolávali hesla, která měla výrazný protirežimní charakter. Federální vláda proto neváhala vyslat do Prištiny speciální policejní jednotky s úkolem potlačit demonstrace. Po rozprášení protestů, začalo v Kosovu zatýkání podezřelých. To vyvolalo další vlnu nepokojů, ale tentokrát po celém Kosovu. Demonstrace se tvrdým způsobem podařilo zastavit, ale situace zůstala napjatá (Malcolm, 1999). Dle zprávy Amnesty International (1985, s. 12) během nepokojů zahynulo kolem 11 lidí, několik stovek bylo zraněno a na dva tisíce lidí mělo být zatčeno. Výsledkem demonstrací bylo i odvolání některých vysoce postavených kosovských funkcionářů z jejich pozic (Štěpánek, 2011).

4.3.7 Vyhrocení situace na Kosovu

S rostoucí vlnou nespokojenosti Albánců, která zcela propukla v roce 1981, narůstala i nespokojenost Srbů a Černohorců žijících v Kosovu, kteří si stěžovali na diskriminaci ze strany albánského obyvatelstva. To mělo, například, bojkotovat srbské obchody a prodejce, či ničit úrodu srbských rolníků. Tato nepříznivá situace pro kosovské Srby vyústila v jejich odchod z regionu. Exodus slovanských usedlíků společně s nárůstem počtu obyvatel albánské národnosti měl za následek pozvolnou změnu etnické struktury Kosova, díky níž došlo k ochlazení srbsko-albánských vztahů. Srbové, kteří se cítili utiskováni, dokonce uspořádali i několik protestních pochodů do Bělehradu.

Během 25. až 28. června 1986 se konal XIII. sjezd SKJ (Svaz komunistů Jugoslávie), na kterém byl do čela srbských komunistů nominován Slobodan Milošević. Nominaci se mu následně podařilo přetavit ve zvolení (Štěpánek, 2011). Dne 25. dubna 1987 navštívil Kosovo Polje, kde vedl diskuzi se srbskými demonstranty. Ta sehrála velkou roli v jeho politické kariéře, jelikož v jejím průběhu pronesl legendární větu: „Nikdo vás nesmí bít!“ Celá jeho kosovská mise pro něj skončila velkým úspěchem a počet jeho sympatizantů narůstal (Malcolm, 1999).

4.3.8 Nová ústava a její důsledky

V roce 1988 byla přijata novelizace federální ústavy, která sice žádné převratné změny nezavedla, ale ukázala, že vedení Jugoslávie je k jistým změnám přístupné, což

umožnilo v roce 1989 novelizovat srbskou ústavu (Štěpánek, 2011). Návrh změn ústavy byl schválen srbským parlamentem dne 23. února 1989, aby vstoupila v platnost, musely ji přijmout i parlamenty obou autonomních oblastí (Pelikán, 2005). Dodatky k ústavě omezovaly mnoho autonomních pravomocí, například právo veta, kontrolu nad policejními složkami, vzdělávací a ekonomickou politikou. Dne 10. března byla novela schválena vojvodinským parlamentem a 23. března následně i kosovským. Okolo hlasování kosovských představitelů dodnes panuje jistá nedůvěra, protože dodatky k ústavě, které měly připravit autonomie o většinu jejich výsad, schválila překvapivě velká většina poslanců (Štěpánek, 2011). Rozhodnutí kosovských představitelů vyvolalo velkou vlnu nevole ze stran obyčejných Albánců, kteří se přesunuli do ulic, kde nahlas dávali najevo svůj nesouhlas s vládní politikou. Ze začátku poklidné demonstrace se přeměnily v násilné protesty, při nichž zaznívaly i výstřely. Díky tvrdému zásahu policejních složek se podařilo situaci uklidnit (Pirjevec, 2000).

Dne 28. března 1989 vstoupila ústava při speciální ceremonii v srbském parlamentu v platnost. Tento den vstoupil do historie i jako den, kdy zvítězila Miloševićova „antibyrokratická revoluce“, jak postupné ovládnutí srbských center moci svými lidmi označoval. Ta, díky masové mobilizaci srbského obyvatelstva, napomohla k demisi vojvodinského vedení v říjnu 1988 a k pádu černohorského vedení v roce 1989 (Štěpánek, 2011).

4.3.9 Konec Svazu komunistů Jugoslávie

Ve dnech 20. až 22 ledna 1990 se uskutečnil mimořádný XIV. sjezd SKJ. Na něm měla být řešena otázka stále se prohlubujících sporů mezi členskými republikami federace (zejména Srbskem a Slovinskem). Večer 22. ledna začali Slovinští funkcionáři na protest opouštět sál (Pirjevec, 2000). Bosenskohercegovinská a charvátská delegace se po společné poradě rozhodly, že ani ony nebudou pokračovat v jednáních. Sjezd byl přerušen a už nikdy nebyl znovu svolán. Svaz komunistů Jugoslávie zanikl.

Postupně se v jednotlivých republikách zaváděly ústavní novely, které umožňovaly fungování i nekomunistických stran. Po vzoru Slovinska a Charvátska přijalo Srbsko 27. srpna 1990 zákon o registraci politických stran (Štěpánek, 2011). V tu dobu v Srbsku již neexistovala komunistická strana. Ta se sloučila se Socialistickým svazem pracujících Srbska (*Socijalistički savez radnog naroda Srbije*, obdoba Národní fronty Čechů a Slováků) a společně vytvořily Socialistickou stranu Srbska (SPS) do jejíhož čela se postavil Slobodan Milošević (Pelikán, 2005). Prvního

a druhého července 1990 se konalo referendum, v němž bylo rozhodnuto přijetí nové ústavy, která odebrala i poslední práva autonomiím, posílila moc prezidenta a omezila moc parlamentu. Na konci roku 1990 se konaly nové volby do parlamentu a zároveň s nimi i volby prezidentské. Drtivé vítězství zaznamenala SPS i Milošević, jenž se stal srbským prezidentem (Štěpánek, 2011).

4.4 Kosovo po pádu SKJ

Po pádu SKJ brzy zanikla i kosovská komunistická strana. Její místo v politickém vakuu nahradila nově vzniklá Demokratický liga Kosova (Lidhja Demokratike e Kosovës, LDK). Do jejího čela byl vybrán spisovatel Ibrahim Rugova. LDK sehrálo zásadní roli při nepokojích v roce 1990, které měly být násilnější než ty z roku 1989. Celé vedení nového politického uskupení vyzvalo Albánce k nenásilnému odporu a k bojkotu srbských institucí.

Kosovo se jevilo jako místo, kde vypukne krvavý konflikt, ale nestalo se jím. Poté, co Slovinsko a Chorvátsko vyhlásily nezávislost a odchod z federace, se srbský pohled upřel právě jejich směrem. Čelní představitelé kosovských Albánců využili situace a na shromáždění 19. října 1991 vyhlásili Kosovskou republiku, nezávislou na Srbsku a Jugoslávii. Následně v květnu 1992 uspořádali ilegální parlamentní a prezidentské volby. Ty suverénně vyhrála LDK a prezidentem byl zvolen Ibrahim Rugova. Na území Kosova tedy vznikla tolerovaná stínová republika, kterou uznala pouze Albánie. Krvavá válka odehrávající se v jiných částech tehdy již neexistující socialistické Jugoslávie se Kosova nedotkla i díky Rugovově osobnosti. Rugova totiž Albánce vytrvale vyzýval k nenásilnému, pasivnímu odporu (Štěpánek, 2011).

Situace na Kosovu byla klidná až do roku 1996, kdy narostl počet incidentů vůči kosovským Srbům. Za násilí páchaného na nealbánském obyvatelstvu se přihlásila ilegální Kosovská osvobozenecká armáda (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës*, UÇK). Situace eskalovala a násilných akcí přibývalo. V létě 1998 se UÇK podařilo načas obsadit město Orahovac, poté ale utrpěla sérii porážek. V říjnu 1998 američtí představitelé předložili Srbsku seznam ultimativních požadavků (snížení vojenské přítomnosti v Kosovu, vyslání mezinárodních pozorovatelů do oblasti, atd.). Srbsko požadavky splnilo a snížilo počet svých jednotek na území Kosova, toho však využila UÇK a zahájila velkou vojenskou ofenzívu. Krvavých incidentů přibývalo, nejznámější z nich – masakr v Račaku – pak odstartoval tlak světové veřejnosti na obě strany konfliktu, aby našly společnou cestu z krize (Pelikán, 2005).

Obr. 3 Bývalá Jugoslávie (zdroj: UN, 2007, upraveno)

5. Vývoj v roce 1999, zavedení mezinárodní správy

Pověstným spouštěcím mechanismem pro zahájení jednání mezi jugoslávskými a kosovskými představiteli byl incident ve vesnici Račak, po kterém došlo ke zvýšení mezinárodního tlaku na obě dvě strany konfliktu. Incident, který se stal 15. ledna 1999, byl pravděpodobně dobře připraveným plánem jak zmanipulovat světovou veřejnost a NATO k vojenské intervenci proti Jugoslávii (Pelikán, 2005). Několik dní před osudovým dnem docházelo v oblasti k častým ozbrojeným střetům mezi jednotkami Kosovské osvobozené armády (UÇK) a srbské policie. Ke dni 15. ledna byla ve vesnici nalezena zohavená těla několika desítek albánských civilistů, za jejichž smrt byli podle UÇK zodpovědní členové srbské policie. Stejný den se do oblasti zmítané boji vydali vyšetřovatelé z Prištiny vedeni Danicou Marinkovićovou a Ismetem Suftou, aby vše řádně prošetřili, ale kvůli neustálému odstřelování ze strany povstalců nemohli vést plnohodnotné vyšetřování (Dienstbier, 2002). Do Račaku následující den odjel šéf pozorovatelské mise William Walker s týmem asistentů a kosovsko-albánských novinářů. Walker bez většího zkoumání všech okolností došel k závěru, že se jedná o albánské civilisty zabitě srbskými ozbrojenými silami. Srbská vláda označila výsledky vyšetřování podané Walkerem za lživé a nařídila mu, aby do 24 hodin opustil Jugoslávii (Pelikán, 2005). Incident v Račaku posloužil přes zmíněné nejasnosti jako spouštěcí moment pro zahájení jednání mezi oběma znesvářenými stranami ve francouzském zámku Rambouillet.

Jednání v Paříži začala 6. února 1999 a již od začátku bylo jasné, že budou velmi složitá a zdoluhavá. Obě delegace, jak srbská, tak i kosovská, jejímiž členy byli poprvé i představitelé UÇK, se odmítly setkat v jedné místnosti, a proto museli vyjednávači neustále „přebíhat“ od jedné delegace ke druhé (Dienstbier, 2002). Výsledkem mírových rozhovorů byl nakonec návrh dohody, který předpokládal, že na území Kosova budou rozmístěny jednotky NATO a to po dobu tří let, jejichž cílem bude zajistit stabilitu v regionu (Fňukal, 2012). NATO požadovalo i neomezený přístup ke všem srbským letištím, silnicím a železnicím během výkonu mise. To samozřejmě srbská vláda nemohla přijmout, jelikož by došlo k zpochybnění státní suverenity. Navrhovanou dohodu proto podepsala pouze kosovská delegace, která ji přijala pod příslibem americké ministryně zahraničí Madelaine Albrightové, že v nadcházejících letech bude vyřešena otázka osamostatnění se Kosova (Pelikán, 2005). V polovině března 1999 odjíždí čtrnáct set pozorovatelů z Kosovu do Makedonie a v ten samý den

zahajuje srbská armáda za podpory polovojenských jednotek ofenzivu proti albánským obyvatelům v Kosovu (Dienstbier, 2002). Vzniklou situaci, která směřuje k jedinému možnému výsledku, a to k zahájení bombardování Jugoslávie jednotkami NATO, se snaží na poslední chvíli zachránit americký velvyslanec Richard Holbrooke, jenž odletěl do Bělehradu přesvědčit Slobodana Miloševiče, aby podepsal navrhovanou dohodu o Kosovu. Miloševič to však odmítl a Holdbrook odjíždí bez úspěchu. O bombardování Jugoslávie je rozhodnuto (Pelikán, 2005).

Ve večerních hodinách 24. března 1999 dopadly na území Jugoslávie první bomby. Nálety pokračovaly po dobu 78 dní, během nichž obyvatelé Jugoslávie žili v neustálém strachu. NATO celou akci označilo za „humanitární bombardování“, které je namířeno proti politickému vedení v Bělehradě a ne proti civilistům. Za cíle náletů byly vybrány vojenské budovy a zařízení. První bylo „srovnáno se zemí“ letiště Batajnica, kongresové středisko Sava u Bělehradu a radiový vysílač na Avale. Srbská strana označila celou situaci za agresi a vyhlásila válečný stav. Okamžitě přerušila diplomatické styky se Spojenými státy americkými, Německem, Velkou Británií a Francií, které označila za strůjce agrese vůči jugoslávskému lidu. Jednotky UÇK se pokusily využít chaosu ze vzniklé situace a zahájily ofenzivu proti jugoslávské armádě v Kosovu. Reakcí byla krutá odvěta ze strany srbských vojenských i polovojenských uskupení operujících na území Kosova, které zahájili útok nejen proti jednotkám UÇK, ale i proti civilnímu obyvatelstvu. Výsledkem této odvěty byl exodus mnoha vystrašených lidí do okolních států, zejména Albánie a Makedonie (Pelikán, 2005). Miloševič celou situaci vysvětlil tím, že „lidé prchají v panice kvůli bojům s teroristy a také kvůli dezinformačním strašidelným historkám, které teroristé šíří, takže se k exodu přidává stále více uprchlíků“ (Doder, Branson, 2000). Mezitím v samotném Srbsku došlo pod neustálou hrozbou bombardování ke sjednocení srbského národa. V Bělehradě se pořádaly velké koncerty pod heslem „Bombám navzdory“, kde si lidé na sebe nasadili černé terče či se vybavili nejrůznějšími transparenty hlásajícími například „Moniko, příště stiskni zuby!“, které reagovaly na kauzu Clinton a Lewinská (Dienstbier, 2002).

Další fáze bombardování odstartovala 28. března a byla zaměřena nejen proti vojenským cílům, ale i proti civilním, které byly součástí infrastruktury. Jednalo se zejména o rafinérie, mosty, vládní budovy, elektrárny a továrny (Pelikán, 2005). Například několik raket zničilo továrnu na výrobu elektrospotřebičů v Čačaku a o práci přišlo na čtyři tisíce lidí. Podobná situace se odehrála i v Kragujevac, kde šest řízených

raket zasáhlo automobilku Zastava a při útoku poničila i okolní budovy školy a nemocnice (Dienstbier, 2002). Na začátku dubna dopadla raketa na město Aleksinac a připravila o život 17 lidí a mnoho zranila. Za pár dnů došlo k dalšímu omylu, kdy stíhačky aliance zlikvidovaly vlak i se železničním mostem. Výsledkem akce bylo 55 mrtvých civilistů. Po dvou dnech došlo k další obdobné situaci, kdy si pilot spletl konvoj uprchlíků z Kosova s vojenským konvojem. Tento omyl si vyžádal 75 lidských životů. Podobných případů přibývalo.

Společně s bombardováním probíhaly i intenzivní mezinárodní jednání, při nichž významnou roli prostředníka sehrálo Rusko. To sice nesouhlasilo s bombardováním Jugoslávie, ale nechtělo jí ani vojensky pomoci (Pelikán, 2005). V dubnu prezident Boris Jelcin jmenoval zvláštním vyslancem na Balkánském poloostrově Viktora Černomyrdina, který společně s finským prezidentem Marttim Ahtisaarim měl najít řešení celé situace. Po měsících bombardování bylo Miloševićovi víc než jasné, že neústupností nic nezíská, a tak bělehradské vedení přijalo navrhovanou dohodu (Doder, Branson, 2000), jejímž základem byla dohoda z Rambouillet, ale už neobsahovala pasáž o volném pohybu jednotek NATO po jugoslávském území. Naopak byl přidán odstavec, který se zavazoval tím, že „dočasnou“ správu nad Kosovem budou zajišťovat jednotky OSN (Pelikán, 2005). V makedonském Kumanovu byla 9. června 1999 uzavřena dohoda mezi Jugoslávskou vládou a NATO, na jejímž základě se srbské vojenské, polovojenské i policejní jednotky měly do 11 dnů stáhnout z Kosova a jejich místo měly nahradit mezinárodní mírové sbory (KFOR) pod velením NATO (Fňukal, 2012). Následujícího dne došlo k definitivnímu zastavení leteckých náletů na Jugoslávii.

Mezinárodní správa v Kosovu měla zajistit etnické soužití všech národností, což se jí z dlouhodobého hlediska nedařilo. Kosovští Albánci po ukončení bombardování vyhnali z domovů na sto tisíc kosovských Srbů. Mnozí z nich našli svoje útočiště na severu regionu, nebo v táborech hlídaných mezinárodními silami. Cílem útoků Albánců nebyli jen Srbové, ale i jiné etnické menšiny např. Romové. Celá situace vyvrcholila v roce 2004, kdy kosovští Albánci zahájili velké protisrbské akce (Pelikán, 2005).

6. Vývoj v letech 1999–2008

Po kapitulaci Jugoslávie v roce 1999 došlo na základě dohody podepsané v Kumanovu ke stažení srbských vojenských i polovojenských jednotek z Kosova. Zajištění bezpečnosti v regionu bylo tedy svěřeno mezinárodním jednotkám (KFOR) pod vedením NATO a to na základě rezoluce 1244 Rady bezpečnosti OSN (MZV ČR, 2013). Zároveň byla vytvořena Dočasná správa OSN v Kosovu (*United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*, UNMIK), která převzala veškerou zákonodárnou i výkonnou moc nad oblastí (Fňukal, 2012). V roce 2001 UNMIK zavedla tzv. Ústavní rámec (MZV ČR, 2013), který umožnil postupné přenesení některých pravomocí místním nezávislým samosprávným orgánům (Fňukal, 2012). Ústavní rámec také umožnil konání prvních voleb do nového kosovského parlamentu čítajícího 120 křesel. Volby se konaly v listopadu 2001 a vítězem se stala Demokratická liga Kosova (LDK) v čele s Ibrahimem Rugovou. Velký úspěch zaznamenaly i obě strany spjaté s Kosovskou osvobozenou armádou (UÇK) a to Demokratická strana Kosova (*Partia Demokratike e Kosovës*, PDK) Hashima Thaçiho a Aliance pro budoucnost Kosova (*Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës*, AAK) Ramushe Haradinajho. Nový kosovský parlament zvolil za prezidenta Ibrahima Rugovu a premiérem se stal člen PDK Bajram Rexhepi.

Kosovští Albánci byli nespokojeni s nevyjasněným statutem území a žádali jeho objasnění po Dočasné správě OSN v Kosovu, která odpověděla na jejich požadavky politikou „standarty před statusem“. Kosovská vláda měla nejprve splnit základní podmínky (řádné volby, respektování práv menšin atd.) a až poté, co by došlo k jejich naplnění, přistoupilo by se k jednání o konečném statutu (MZV ČR, 2013).

V březnu 2004 zahájili radikální kosovští Albánci rozsáhlé akce zaměřené proti srbskému obyvatelstvu žijícímu na území Kosova. Cílem jejich útoků nebyli jen samotní Srbové, ale i jejich vesnice a některé kulturně-historické památky – zejména pravoslavné chrámy a kláštery. Výsledkem těchto nenávistných protisrbských akcí bylo 30 mrtvých a stovky zraněných Srbů (Pelikán, 2005). Navzdory těmto útokům UNMIK pokračoval v postupném předávání správy nezávislým samosprávným orgánům. V září téhož roku kontaktní skupina tvořená Velkou Británií, USA, Německem, Itálií a Ruskem oznámila, že Kosovo se již nemůže „vrátit do stavu před březnem 1999“ (MZV ČR, 2013).

V říjnu 2004 se konaly další volby do parlamentu a to i přes to, že situace v regionu byla velmi vyhrocená a kosovské straně se nedařilo splnit všechny podmínky stanovené UNMIKem. Celé volby byly charakteristické minimální účastí ze strany srbské menšiny. Zatímco ve volbách v roce 2001 volilo 90 000 Srbů, v roce 2004 pouhých 2 000 (Kříž, 2005). Nízká volební účast srbského obyvatelstva byla zapříčiněna nejen výzvou bělehradské vlády v čele s premiérem Vojislavem Koštunicou, která žádala bojkot voleb, ale i propagačními letáky, jež obsahovaly varování, že hlas ve volbách znamená zároveň souhlas se samostatností Kosova (Kříž, 2004). Dalším důvodem byl i strach o vlastní bezpečnost, jelikož se mnozí báli možného zopakování krvavých událostí z března. Naopak k účasti nabádal tehdejší srbský prezident Boris Tadić, ale jeho výzva nebyla srbským obyvatelstvem vyslyšena a většina se rozhodla k bojkotu. Za největšího favorita voleb byla označena strana Demokratická liga Kosova prezidenta Ibrahima Rugovy. Ten při odevzdání svého hlasu v jedné ze škol v Prištině prohlásil, že: „tyto volby jsou významné pro formální uznání naší nezávislosti“ (idnes.cz, 2004). Dále se vyjádřil i k budoucnosti své země, kdy řekl: „Kosovo bude nezávislé, začleněné do Evropské unie a do NATO a bude stálým přítelem Spojených států“ (idnes.cz, 2004). LDK roli favorita splnila a volby vyhrála. Nový parlament zvolil opětovně prezidentem Ibrahima Rugovu a předsedou vlády se stal Ramush Haradinaje z AAK (evropský parlament, 2005).

6.1 Diskuze o konečném statutu

Přestože se kosovské straně nedařilo naplnit všechny podmínky dané UNMIKem, přistoupilo se k rozhovorům o budoucím statutu území. V říjnu 2005 generální tajemník OSN pověřil vedením jednání bývalého finského prezidenta Marttiho Ahtisaariho, který byl se situací na Balkánském poloostrově dobře obeznámen. Ten po množstvích rozhovorů absolvovaných během jednoho roku předložil v dubnu 2007 Radě bezpečnosti OSN konečný plán na řešení kosovské otázky, tzv. Ahtisaariho zprávu ke statusu Kosova, jež počítala s faktickou nezávislostí provincie (MZV ČR, 2013). Podaný návrh obsahoval 14 článků s hlavními body a 12 příloh, kde se mimo jiné řešila ústava, jež by měla zajistit existenci demokratické společnosti, a to za pomoci klíčových prvků, které by se v ní měly objevit. Například úředními jazyky by se staly albánština i srbština a národnostní menšiny by měly zaručeny křesla ve vládě. Kosovo by se stalo, co se týče náboženských otázek, neutrálním a nesmělo by se pokoušet spojit či vytvořit unii s jiným státem. Získalo by svoji vlastní hymnu, znak i vlajku, ale

za předpokladu, že jejich podoba by vyjadřovala multietnický charakter země. Klíčovým bodem celé zprávy byla ochrana práv menšin a jejich členů. Kosovo by se mělo zavázat k ochraně kultury i náboženství etnických menšin na svém území. Uprchlíkům by měl být umožněn bezpečný návrat do vlasti a v souladu s mezinárodním právem by si mohli nárokovat navrácení majetku. Dále se návrh zabýval decentralizací území, kde navrhoval vytvoření šesti nových kosovsko-srbských samosprávných celků, které by měly rozšířené pravomoci v oblastech vzdělání či zdravotní péče. Zpráva obsahovala i body týkající se ochrany náboženského a kulturního dědictví, právního rámce a širších pravomocí v oblasti bezpečnostních složek pro kosovskou vládu. Ahtisaari ve svém dokumentu k statusu Kosova počítal i s přítomností mezinárodních složek, které by měly dohlížet na plnění a dodržování všech bodů kosovskou vládou.

Srbskému vedení byl plán na řešení kosovské otázky oficiálně představen už 2. února a okamžitě byl jím zavržen. Zamítavý postoj k Ahtisaariho návrhu zaujal i srbský parlament, který 14. února jednoznačně hlasoval proti podanému plánu bývalého finského prezidenta s tím, že „porušuje základní principy mezinárodního práva“ (citováno podle Štěrba, 2007) a „nelegálně pokládá základy pro vznik nového nezávislého státu na srbském území“ (citováno podle Štěrba, 2007). Parlament svým hlasováním odmítl osamostatnění Kosova i na základě nově přijaté a referendem schválené ústavy označující Kosovo za nedílnou součást Srbské republiky.

Mezinárodní politická scéna byla v té době rozdělena na různé skupiny. Tři členové kontaktní skupiny – USA, Velká Británie a Francie – byli pro co nejrychlejší vyřešení situace na Balkáně a nechtěli už žádné odkládání rokování o konečném statutu Kosova. Naopak další členové kontaktní skupiny v čele s Německem a Itálií chtěli dát nově zvolené srbské vládě více času na ujasnění si postoje ke Kosovu. Ahtisaariho návrh nebyl nakonec Radou bezpečnosti přijat, hlavně kvůli zamítavému postoji Ruska, které argumentovalo tím, že by bylo nebezpečí vytvoření precedentu pro další oblasti nejen na Balkánu, ale i jinde na světě (citováno podle Štěrba, 2007). V rozhovorech tak pokračovala nová kontaktní skupina tvořená Spojenými státy americkými, Evropskou unií a Ruskou federací. Ta ale žádného většího úspěchu při jednáních nedosáhla i z toho důvodu, že srbská strana odmítala vést dialog s kosovskými představiteli (MZV ČR, 2013). V listopadu 2007 se v Kosovu konaly další parlamentní volby. Jejich vítězem se stala Demokratická strana Kosova (PDK), v jejímž čele stál Hashim Thaçi (Česká televize, 2010b). Prezidentem se stal člen LDK Fatmir Sejdiu, který ve funkci nahradil zesnulého Ibrahima Rugovu (MZV ČR, 2013).

Obr. 4 Srbsko s Kosovom (zdroj: UN, 2007, upraveno)

7. Jednostranné vyhlášení nezávislosti

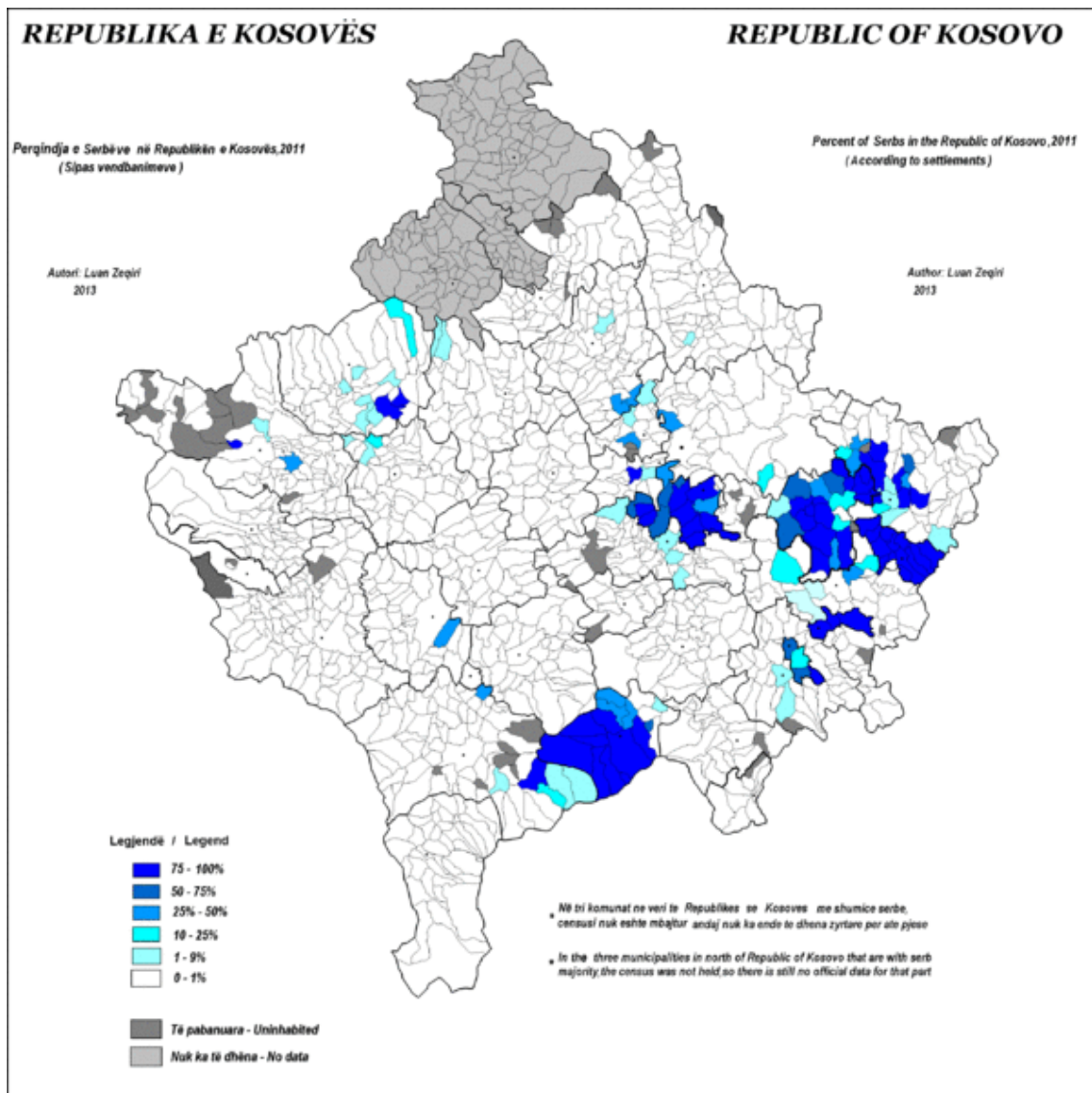
Dne 17. února 2008 kosovský parlament vyhlásil nezávislost. Deklarace byla schválena jednomyslným zvednutím ruky všech přítomných poslanců, nealbánská poslanci ale zasedání bojkotovali. Premiér Hashim Thaçi se nechal slyšet, že „od dnešního dne je Kosovo hrdé, nezávislé a volné“ (BBC, 2008). Dále pronesl, že Kosovo bude vybudováno v souladu s Ahtisaariho plánem, což ale znamenalo jisté omezení nezávislosti, například Kosovo se nebude moci připojit k žádnému jinému státu a jeho ozbrojené složky budou regulovány. Thaçi také slíbil respektování práv všech menšin žijících na území Kosova.

Vyhlášení nezávislosti vyvolalo u albánského obyvatelstva „bouři“ radosti a oslav. Desetitisíce lidí společně slavili v hlavním městě Prištině. Mnoho z nich obklopilo památník nezávislosti podepsaný Hashimem Thaçim a prezidentem Fatmirem Sejdiuem, který byl slavnostně odhalen v ten samý večer. Neslavilo se jen v Kosovu, ale například i v makedonském Skopje, nebo před ústředím NATO a Evropské unie v Bruselu. Srbská vláda vyhlášení nezávislosti rezolutně odmítla. Premiér Vojislav Koštunica dokonce obvinil USA za to, že napomáhalo vytvořit „falešný stát“. Na mnoha místech nejen v Kosovu, ale i v Srbsku došlo k nepokojům ze strany rozhořčených Srbů. V Bělehradě přibližně tisíc demonstrantů házelo kameny na americké velvyslanectví a na restauraci McDonald. V Kosovské Mitrovici zase neznámý útočník hodil granát na soudní budovu OSN (BBC, 2008).

7.1 Problematika mezinárodního uznání

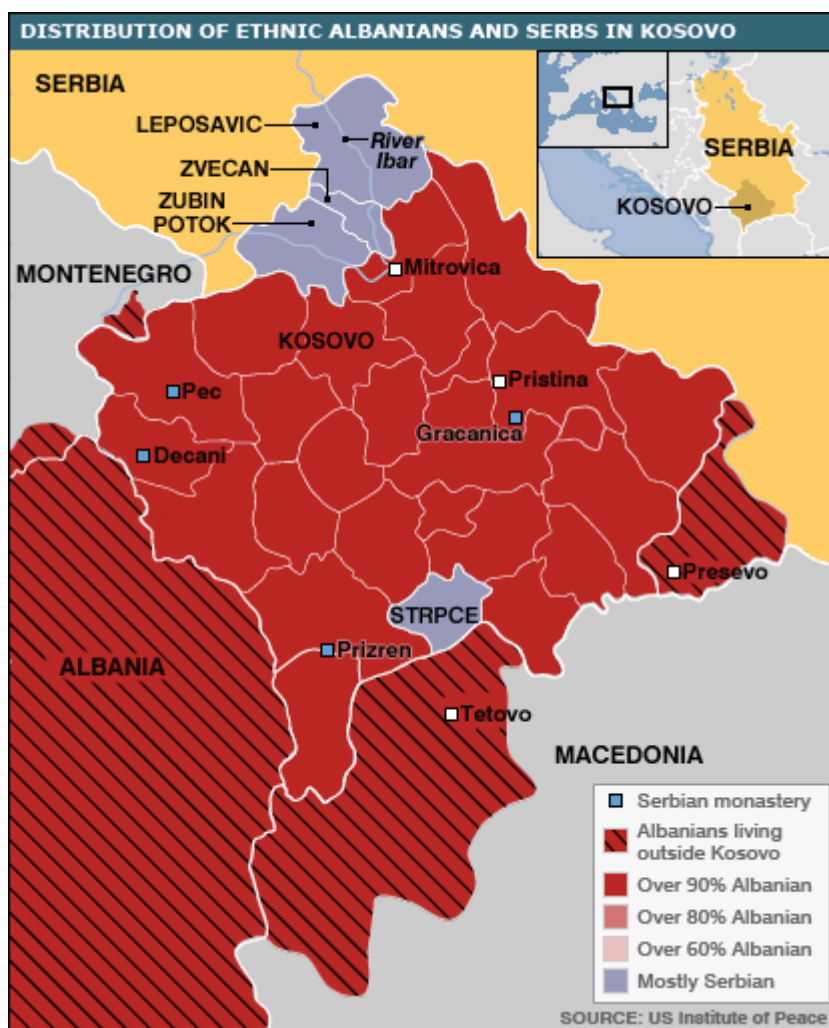
Na stranu Srbska, bojujícího proti osamostatnění Kosova, se postavilo Rusko, jedna z pěti mocností v Radě bezpečnosti OSN s právem veta. Ruský prezident Vladimir Putin zdůraznil, že vyhlášení nezávislosti Kosova může vyvolat obdobné snahy u menšinových národností z jiných států, které by se mohly pokoušet napodobit kosovský příklad. Obdobné obavy vyjádřili i někteří členové EU, například Kypr, Španělsko, Řecko, Rumunsko a Slovensko (Štěpanovský, 2008). Rada EU proto vydala prohlášení, ve kterém stálo, že „členské státy o svém vztahu ke Kosovu rozhodnou v souladu s národní praxí a mezinárodním právem“ (EurActiv, 2014). Následně z členských zemí EU neuznalo nezávislost Kosova pět již zmíněných států. Rusko společně s Čínou a Indií podporovaly další jednání mezi Bělehradem a Prištinou.

Srbsko s většinou států, které uznaly nezávislost Kosova, přerušilo diplomatické styky (EurActiv, 2014). Následně podalo i podnět Mezinárodnímu soudnímu dvoru (ICJ), aby vyhlášení kosovské nezávislosti přezkoumal. Ten dne 22. července 2010 rozhodl ve prospěch Kosova a jeho nezávislost uznal (EurActiv, 2010).

Obr. 5 Rozdělení etnických Srbů v Kosovu v roce 2011 (pozn. na severu Kosova sčítání neproběhlo) (Zeqiri, 2013)

Obr. 6 Rozdělení etnických Albánců a Srbů mimo Kosovo v roce 2008 (zdroj: BBC, 2008)

7.2 Volby v Kosovu v roce 2009 a 2010

V listopadu 2009 volili občané Kosova svoje zástupce do zastupitelstev obcí, měst a městských obvodů. Jednalo se o první volby od vyhlášení nezávislosti na Srbsku a páté komunální volby od konce konfliktu v roce 1999 (BBC, 2009). Předtím než šli voliči odevzdat svůj hlas, musela kosovská vláda realizovat část Ahtisaariho plánu, decentralizovat státní správu a vytvořit nové městské samosprávy se srbskou většinou. Samotné volby poté potvrdily silnou pozici PDK, která je vyhrála před LDK a AAK. Úspěchem byla i relativně vysoká účast srbských obyvatel žijících na jihu Kosova, kde zvítězila kosovsko-srbská Nezávislá liberální strana. Naopak v severní části Kosova

místní Srbové bojkotovali volby stejně jako ty v roce 2004. Výsledky voleb nebyly překvapující a pouze potvrdily stávající rozdělení moci.

V prosinci 2010 se konaly předčasné parlamentní volby, které byly první od vyhlášení nezávislosti (MZV ČR, 2013). Kosovo se nacházelo v politické krizi již od konce září 2010, kdy na post prezidenta rezignoval Fatmir Sejdiu. Ten dle ústavního soudu nemohl zastávat dvě funkce současně – byl prezidentem Kosova a zároveň předsedou LDK. Sejdiu si nakonec vybral předsednictví v LDK a postu prezidenta se vzdal (Česká televize, 2010a), což vedlo k odchodu LDK z vlády a následnému vyslovení nedůvěry vládě. Samotné volby musely být na některých místech opakovány kvůli nesrovnalostem a podvodům (MZV ČR, 2013). Došlo i k několika incidentům. U obce Zubin Potok, nacházející se v blízkosti města Kosovska Mitrovica, neznámí pachatelé začali v noci střílet na základnu KFOR. Budova v tu chvíli byla prázdná, proto nedošlo k žádným ztrátám na lidských životech. Kosovští Srbové zase byli odrazováni od účasti ve volbách výhružným dopisem od radikální srbské skupiny Bílí orli, která v něm slibovala, že „zhorší život“ všem, kdo se voleb zúčastní (Česká televize, 2010b).

V předčasných volbách uspěli všechny tři hlavní politické strany. Velkého úspěchu dosáhlo i nové nacionalistické hnutí s názvem Vetëvendosje! (Sebeurčení!), které podporovali především mladí Albánci nespokojení s ekonomickou a politickou situací země. Vládu sestavila PDK společně s AKR (*Aleanca Kosova e Re*). Premiérem byl jmenován Hashim Thaçi a prezidentem se stal předseda AKR Beghjet Pacolli. Ústavní soud ale prohlásil zvolení Pacolliho za protiústavní – při jeho volbě nebyla respektována procedurální pravidla. Proto byla v dubnu 2011 za prezidentku zvolena Atifete Jahjaga (zástupkyně policejního prezidenta), na jejíž kandidatuře se shodly obě koaliční strany. Pacolli získal post prvního místopředsedy vlády (MZV ČR, 2013).

7.3 Evropské perspektivy Srbska a Kosova

Po rozpadu Jugoslávie odstartoval summit EU a států západního Balkánu, konaný v Záhřebu v listopadu 2000, stabilizační a asociační proces se všemi postjugoslávskými zeměmi. Do procesu se zapojilo i Srbsko, které od roku 2001 získávalo finanční pomoc od EU-FRY konzultativního taktického uskupení (EU-FRY Consultative Task Force) a později od Stálého posíleného dialogu (Enhanced Permanent Dialogue). Na summitu EU v řecké Soluni v roce 2003 se Srbsko oficiálně zapojilo do stabilizačního a asociačního procesu, jehož konečným výsledkem byl podpis stabilizační a asociační dohody (SAA). O podpisu SAA začala EU se Srbskem jednat v dubnu 2005. Srbsko ale nesplnilo svoje závazky vůči Mezinárodnímu trestnímu tribunálu pro bývalou Jugoslávii (ICTY), a proto EU přerušila veškerá jednání. Pro obnovení diskuze o podpisu SAA bylo důležité zadržení Zdravka Tolimira, jenž byl obviněn z válečných zločinů, a vytvoření nové srbské vlády (EurActiv, 2014). Dne 29. dubna 2008 byla mezi EU a Srbskem podepsána stabilizační a asociační dohoda a prozatímní dohoda o obchodu a otázkách souvisejících s obchodem (european commission, 2015).

V prosinci 2009 Evropská unie umožnila srbským občanům cestovat v rámci schengenského prostoru bez víza. O pár dní později Srbsko v čele s prezidentem Tadićem požádalo o členství v EU (europa.rs). V říjnu 2011 Evropská komise vydala své stanovisko k žádosti Srbska o přijetí do EU, ve kterém mu udělila statut kandidátské země. Dne 1. března 2012 Evropská rada potvrdila Srbsko jako kandidátskou zemi (european commission, 2015).

Již Antisaari ve svém plánu na řešení statutu Kosova předpokládal přítomnost EU v regionu. Evropská rada schválila vyslání civilní mise v roce 2007 a k samotné realizaci došlo v prosinci 2008 (EurActiv, 2014). Úkolem mise známe pod názvem EULEX bylo pomáhat kosovským orgánům v oblasti práva a bezpečnosti. Hlavním cílem byla podpora Kosova na jeho cestě k evropské integraci (eulex-kosovo.eu). Milníkem v kosovském přibližování k Evropě bylo zahájení jednání o podpisu stabilizační a asociační dohody v roce 2013 (EurActiv, 2013). Dne 1. dubna 2016 SAA mezi EU a Kosovem vstoupila v platnost (european commission, 2014).

7.4 Hospodářský vývoj

Kosovo se řadí k nejhudším státům Evropy. V roce 2012 činil hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele 2 726 EUR. Kosovo je i zemí s nejvyšší mírou nezaměstnanosti v celé Evropě. Ta se z dlouhodobého hlediska pohybuje kolem 40 %. V roce 2012 míra nezaměstnanosti u obyvatelstva v produktivním věku dosáhla 31 % a u lidí ve věku 14 až 24 let 55 % (BusinessInfo.cz, 2015). Neefektivnost kosovské ekonomiky je způsobena hned několika faktory. Především zastaralou technikou, malou mechanizací a nedostatkem technických znalostí v oblasti zemědělství, stavebnictví, ale i těžebního sektoru. Potenciální investoři, kteří by mohli oživit stagnující ekonomiku, jsou odrazováni omezenými a nespolehlivými dodávkami elektrické energie a vysokou mírou korupce (The World Factbook, 2016). Proto je Kosovo stále závislé na zahraniční pomoci pro rozvojové státy, která se podílí na HDP země až z 8 % (BusinessInfo.cz, 2015), a na finančních převodech z kosovských zahraničních diaspor nacházejících se zejména v Německu, Švýcarsku a Skandinávii, které představují kolem 15 % HDP státu.

V roce 2006 podepsal UMNIK jménem Kosova vstup země do Středoevropské zóny volného obchodu (CEFTA). Cílem bylo pomoci Kosovu více se zapojit do regionálních ekonomických struktur (The World Factbook, 2016). Zde se ale setkala s nepřátelským postojem ze strany Srbska a Bosny a Hercegoviny, které neuznaly kosovské celní razítko a tím pádem znemožnily kosovským vývozcům dovoz zboží na jejich území. Reakcí Kosova bylo zavedení vzájemného obchodního embarga v létě 2011 (MZV ČR, 2013). Průlomem ve vztazích mezi Srbskem a Kosovem, byla až dohoda podepsaná za dohledu Evropské Unie dne 2. července 2011. Ta se týkala, například vzájemné spolupráce v oblasti dohledávání chybějících údajů z dob války na konci 90. let. Dalším tématem, na kterém se obě země shodly, bylo usnadnění přechodu společných hranic pro občany obou států. Dále se jednalo o telekomunikaci, katastru nemovitostí, nebo energetice (EurActiv, 2011). Tato dohoda znamenala nastartování obchodu mezi Srbskem a Kosovem. Roku 2009 Kosovo vstoupilo do Mezinárodního měnového fondu a Světové banky. Následně v roce 2012 vstoupilo do Evropské banky pro obnovu a rozvoj a roku 2013 do Rady evropské rozvojové banky (The World Factbook, 2016).

Obr. 7 Kosovo (zdroj: UN, 2011, upraveno)

8. Závěr

Oblast Kosova byla po desetiletí oblastí častých konfliktů – ať už etnických či politických. Proto je pro pochopení současné situace nutné chápat rovněž situaci před rokem 1999, která významně ovlivnila pozdější vývoj. Během něj došlo k vyhocení vztahů mezi Srby a Albánci, jež se roku 2004 projevilo devastací srbských pravoslavných kostelů či bojkotem kosovských voleb. Převládající krize vyvrcholila roku 2008 vyhlášením nezávislosti Kosova na Srbsku.

Vzhledem k tomu, že je v dnešní době Kosovo jedna z nejzaostalejších zemí v Evropě, je pravděpodobné hledat příčinu v předchozím i současném kulturním a politickém aspektu. Jelikož dřívější konflikty, současná korupce a nízká úroveň infrastruktury nevedou k dostatečné soběstačnosti země, je Kosovo odkázáno na částečnou pomoc, jak ze strany zahraniční rozvojové pomoci, tak prostřednictvím remitencí ze strany kosovských zahraničních diaspor.

Tato práce tedy nastiňuje politické podmínky od roku 1999 a jejich následný vývoj až po současnost. Podle dosavadních informací je patrné, že politická situace i nynější srbsko-kosovské vztahy již dosahují poklidnější úrovně. Důkazem je podepsání dohody mezi oběma státy v roce 2011 i přesto, že v roce 2008 Kosovo vyhlásilo definitivní nezávislost a vztahy se Srbskem tak opět prudce ochladly. Tím by mohla být potvrzena jedna z výše uvedených hypotéz. Je ale nadále otázkou zda nadcházející období přinesou pro Kosovo stabilitu a klid, nebo dojde k dalším vnitrostátním i mezinárodním vyostřením. Odpovědí na tuto hypotetickou otázku může být fakt, že oba státy, Srbsko a v současnosti i Kosovo, podepsaly s Evropskou unií stabilizační a asociační dohodu. Ta obě země zavazuje k dodržení stávajících podmínek a umožňuje jim v budoucnosti stát se jednou z kandidátských zemí pro vstup do EU.

Konečné zhodnocení faktů přináší odpověď i na poslední otázku o nezávislosti Kosova v roce 1999. I když během tohoto roku došlo k nastolení správy nad Kosovem v čele s OSN a NATO, nebylo Kosovo územně odtrženo od Srbska. Proto nelze považovat Kosovo v této době za nezávislý stát. O budoucím statutu se diskutovalo až v následujících letech, během kterých byl předložen návrh na řešení kosovské otázky. Na základě vlastního pochopení návrhu vyhlásil roku 2008 kosovský parlament definitivní nezávislost na Srbsku.

Na závěr dle mého názoru oba státy, Kosovo i Srbsko, vstoupí během několika nadcházejících let do Evropské unie. Srbsko již totiž bylo zařazeno mezi kandidátské země EU a Kosovo, jak již bylo zmíněno, podepsalo s EU stabilizační a asociační dohodu.

9. Summary

Kosovo has been for decades the areas of frequent conflicts - whether ethnic or political. Therefore, it is to understand the current situation must also understand the situation before 1999, which greatly influenced the later development. While it has been an escalation of relations between Serbs and Albanians, which resulted in the devastation of the 2004 Serb Orthodox churches and the boycott of Kosovo elections. The prevailing crisis culminated with the 2008 declaration of independence of Kosovo from Serbia.

Given that today is Kosovo, one of the most backward countries in Europe, it is likely to seek the cause of the previous and current cultural and political aspect. Since earlier conflicts, corruption and the current low level of infrastructure do not lead to sufficient self-sufficiency of the country, Kosovo is dependent on some assistance from both the overseas development assistance, and through remittances from the Kosovo foreign diasporas.

This paper therefore outlines the political conditions since 1999 and its subsequent development up to the present. According to current information, it is clear that the political situation and current Serbia-Kosovo relations already reached quieter level. The proof is the signing of an agreement between the two states in 2011, despite the fact that in 2008, Kosovo declared independence and permanent relations with Serbia once again have cooled sharply. This could be confirmed by one of the above hypotheses. But the question remains whether the upcoming season will bring to Kosovo stability and peace, or experience other national and international escalation. The answer to this hypothetical question may be the fact that both states, Serbia and Kosovo now and, with the European Union signed the Stabilisation and Association Agreement. It commits both countries to comply with existing conditions and allows them in the future to become one of the candidate countries for accession to the EU.

The final evaluation of the facts and provides an answer to the last question of Kosovo's independence in 1999. Although this year has been to establish governance over Kosovo led by the UN and NATO, Kosovo was not territorially detached from Serbia. Kosovo can not be considered at this time as an independent nation. The future status was discussed in subsequent years, during which a proposal was made to resolve the Kosovo issue. Based on our own understanding of the design announced the 2008 Kosovo's parliament definitive independence from Serbia.

In conclusion, in my opinion both countries, Kosovo and Serbia will come in the next few years the European Union. Serbia has already been included among the EU candidate countries and Kosovo, as already mentioned, has signed with the EU Stabilisation and Association Agreement.

10. Seznam použité literatury

- AMNESTY INTERNATIONAL. *Yugoslavia: prisoners of conscience* [online]. London: Amnesty International Publications, 1985 [cit. 2016-4-10]. ISBN 0862100844 Dostupné z: <https://www.amnesty.org/download/Documents/200000/eur480201985en.pdf>
- BBC. *Distribution of ethnic Albanians and Serbs in Kosovo*. [Rozdělení etnických Albánců a Srbů mimo Kosovo v roce 2008]. US Institute of Peace [online]. 17 February 2008 [cit. 2016-4-20]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/nol/shared/spl/hi/uk/07/kosovo_map/img/kosovo_albanians_map416_b.gif
- BBC. *Kosovo MPs proclaim independence*. In: BBC NEWS [online]. 17 February 2008, 22.45 [cit. 2016-4-14]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7249034.stm>
- BBC. *Q&A: Kosovo local elections*. In: BBC NEWS [online]. 13 November 2009, 17.45 [cit. 2016-4-15]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8359409.stm>
- CIA. *Kosovo*. In: The World Factbook [online]. 20 April 2016 [cit. 2016-4-25]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html>
- ČESKÁ TELEVIZE. *Kosovská vláda padla, budou předčasné volby*. In: Česká televize [online]. 2. listopadu 2010a [cit. 2016-4-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1306704-kosovska-vlada-padla-budou-predcasne-volby>
- ČESKÁ TELEVIZE. *První volby v samostatném Kosovu – Hashim Thaçi podle průzkumů vítězí*. In: Česká televize [online]. 12. prosince 2010b [cit. 2016-4-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1298359-prvni-volby-v-samostatnem-kosovu-hashim-thaci-podle-pruzkumu-vitezi>

- DIENSTBIER, Jiří. *Daň z krve*. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-585-4
- DODER, Dusko a Louise BRANSON. *Miloševič: vítězný architekt války: zneklidňující portrét vzorného manžela*. Praha: Práh, 2000. ISBN 80-7252-023-7
- EULEX, European Union Rule of Law Mission in Kosovo. *What is EULEX?* [online]. [cit. 2016-4-16]. Dostupné z: <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16>
- EU-MEDIA ed. *Evropská unie, Srbsko a Kosovo*. In: EurActiv.cz [online]. 21. února 2014 [cit. 2016-4-14]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo-000068>
- EU-MEDIA ed. *Kosovo a Srbsko podepsaly historickou dohodu*. In: EurActiv.cz [online]. 4. července 2011 [cit. 2016-4-25]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/kosovo-a-srbsko-podepsaly-historickou-dohodu-008939>
- EU-MEDIA ed. *Kosovo udělalo první krok ke vstupu do EU*. In: EurActiv.cz [online]. 29. října 2013 [cit. 2016-4-16]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/kosovo-udelalo-prvni-krok-ke-vstupu-do-eu-011236>
- EU-MEDIA ed. *Nezávislost Kosova platí, rozhodl soud*. In: EurActiv.cz [online]. 23. července 2010 [cit. 2016-4-14]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/icj-nezavislost-kosova-neodporuje-mezinarodnimu-pravu-007753>
- EUROPEAN COMMISSION. Detailed country information. *Kosovo* [online]. 14 August 2014 [cit. 2016-4-16]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo/index_en.htm

- EUROPEAN COMMISSION. Detailed country information. *Serbia* [online]. 18 December 2015 [cit. 2016-4-16]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/serbia/index_en.htm
- EVROPSKÝ PARLAMENT. Výbor pro zahraniční věci. *Kosovo: Po pěti letech* [online]. 6. ledna 2005 [cit. 2016-3-27]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/552/552162/552162cs.pdf
- FŇUKAL, Miloš. *Teritoriální politická organizace Západního Balkánu s důrazem na vývoj ve 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. Geographia Moravica. ISBN 978-80-244-3251-9
- KŘÍŽ, Zdeněk. *Situace v Kosovu před rozhodnutím o jeho budoucím statutu*. In: [Natoaktual.cz](http://www.natoaktual.cz) [online]. 8. prosince 2005, 7.57 [cit. 2016-3-27]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/situace-v-kosovu-pred-rozhodnutim-o-jeho-budoucim-statutu-par-/na_analyzy.aspx?c=A051208_075718_na_analyzy_m02
- KŘÍŽ, Zdeněk. *Volby: Kosovo stojí na rozcestí*. In: [Natoaktual.cz](http://www.natoaktual.cz) [online]. 23. října 2004, 15.50 [cit. 2016-3-27]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/volby-kosovo-stoji-na-rozcesti-d30-/na_analyzy.aspx?c=A041023_155032_na_analyzy_m04
- MALCOLM, Noel. *Kosovo: a short history*. New York: HarperPerennial, 1999. ISBN 0060977752.
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Zastupitelský úřad ČR v Prištině. *Souhrnná teritoriální informace Kosovo*. In: [mzv.cz](http://www.mzv.cz) [online]. 10. listopadu 2013 [cit. 2016-3-27]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/885822/SOUHRNNA_TERITORIALNI_INFORMACE_Kosovo_10_2012.doc

- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Zastupitelský úřad ČR v Prištině. *Kosovo: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. In: BusinessInfo.cz [online]. 29. listopadu 2015 [cit. 2016-4-25]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kosovo-zakladni-charakteristika-teritoria-18124.html#sec2>
- NATOAKTUAL.CZ, ČTK. *V kosovských volbách chybí hlasy Srbů*. In: Idnes.cz [online]. 23. října 2004, 16.14 [cit. 2016-3-27]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zpr_nato.aspx?r=zpr_nato&c=A041024_120756_zpr_nato_pal
- PELIKÁN, Jan. *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. Dějiny států. ISBN 80-7106-671-0
- PIRJEVEC, Jože. *Jugoslávie 1918-1992: vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevičovy a Titovy Jugoslávie*. Praha: Argo, 2000. Dějiny Evropy (Argo). ISBN 80-7203-277-1.
- ŠTĚPÁNEK, Václav. *Jugoslávie - Srbsko - Kosovo: kosovská otázka ve 20. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5476-9
- ŠTĚPÁNEK, Václav. *Problém kolonizace Kosova a Metochie v letech 1918-1945*. In: Studia historica Brunensia [online]. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno, 2010, roč. 57, č. 2, s. 83-111 [cit. 2016-4-14]. ISSN 2336-4513. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/115340/1_StudiaHistoricaBrunensia_57-2010-2_6.pdf?sequence=1
- ŠTĚPANOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodně právní aspekty nezávislosti Kosova*. In: Mezinárodní politika [online]. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008, roč. 32, č. 3, s. 18-22 [cit. 2016-4-14]. ISSN 0543-7962. Dostupné z: http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2008/MP03_08.pdf

- ŠTĚRBA, Václav. *Antisaariho zpráva ke statusu Kosova*. In: Parlament České republiky [online]. Únor 2007 [cit. 2016-3-28]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20675
- THE DELEGATION OF THE EUROPEAN UNION OF THE REPUBLIC OF SERBIA. *Serbia and the EU* [online]. [cit. 2016-4-16]. Dostupné z: <http://europa.rs/eng/serbia-and-the-european-union/>
- UNITED NATIONS. *Kosovo region*. [Kosovo]. Cartographic section [online]. Map no. 4069 Rev. 6. September 2011 [cit. 2016-4-20]. Dostupné z: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/kosovo.pdf>
- UNITED NATIONS. *Serbia*. [Srbsko s Kosovem]. Cartographic section [online]. Map no. 4268 Rev. 1. April 2007 [cit. 2016-4-20]. Dostupné z: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/serbia.pdf>
- UNITED NATIONS. *The Former Yugoslavia*. [Bývalá Jugoslávie]. Cartographic section [online]. Map no. 3689 Rev. 12. June 2007 [cit. 2016-4-20]. Dostupné z: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/frmryugo.pdf>
- WIKIMEDIA COMMONS. *Map of Albania during WWII-CS*. [Italská, německá a bulharská okupační správa nad Kosovem během druhé světové války] [online]. 7 June 2010 [cit. 2016-4-20]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/60/Map_of_Albania_during_WWII-CS.png/462px-Map_of_Albania_during_WWII-CS.png
- WIKIMEDIA COMMONS. *Serbian Provinces*. [Autonomní kosovsko-metochijský kraj] [online]. 7 July 2005 [cit. 2016-4-20]. Dostupní z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e4/Serbian_Provinces.jpg

- ZEQIRI, Juan. *Republic of Kosovo: Percent of Serbs in the Republic of Kosovo, 2011*. [Rozdělení etnických Srbů v Kosovu v roce 2011] [online]. 2013 [cit. 2016-4-20]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cc/Serbs_in_Kosovo_2011_census.GIF